

විශේෂ සටහන 5

ශ්‍රී ලාංකීය මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය (2024-2028): මූල්‍ය සාක්ෂරතාවයෙන් පිරිපුන් ශ්‍රී ලංකාවක් කරා



1. හැඳින්වීම

පුද්ගලයන්ට තම මූල්‍ය තීරණ වඩා දැනුවත් ලෙස ගැනීමට අවශ්‍ය දැනුම සහ කුසලතා පිළිබිඹු කරන මූල්‍ය සාක්ෂරතාව (Financial Literacy), ලොව පුරා පුද්ගල සහ සමාජ ආර්ථික යහපැවැත්ම තහවුරු කිරීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් ලෙස හඳුනා ගෙන තිබෙන අතර එහි වැදගත්කම විවිධ මානයන් හරහා විහිදේ. සංකීර්ණ මූල්‍ය සේවාවන් භාවිතා කිරීම, විවක්ෂණශීලී ලෙස ආයෝජන අවස්ථා තෝරා ගැනීම් සිදු කිරීම, ඵලදායී ලෙස ණය කළමනාකරණය කිරීම සහ අනාගත මූල්‍ය ස්ථාවරත්වය වෙනුවෙන් සැලසුම් කිරීම සඳහා පුද්ගලයන් සවිබල ගැන්වීම මගින් ඔවුන්ගේ ආර්ථික තත්ත්වයන්ට බලපෑම් සිදු කිරීමට මූල්‍ය සාක්ෂරතාවයට හැකිවේ (Lone & Bhat 2022). පුද්ගල මූල්‍ය යහපැවැත්මෙන් ඔබ්බට යමින් දැනුවත් පාරිභෝගික හැසිරීම් දිරිමත් කිරීම, මූල්‍ය වෙළඳපොළවල කාර්යක්ෂමතාව ඉහළ නැංවීම, පද්ධතිය අවදානම් (Systemic Risks) අවම කිරීම, මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය (Financial Inclusion) ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ තිරසාර ආර්ථික වර්ධනයට සහාය වීම යනාදිය මගින් සාර්ව ආර්ථික වටපිටාව හැඩගැස්වීම සඳහා ද මූල්‍ය සාක්ෂරතාවය තීරණාත්මක කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි (Lusardi & Mitchell 2013).

2. මූල්‍ය සාක්ෂරතාව ඉහළ නැංවීම පිළිබඳ ගෝලීය උපදේශනය, පළපුරුද්ද සහ ශ්‍රී ලංකාව සඳහා එහි අදාළත්වය

ජාතික මූල්‍ය සාක්ෂරතා මට්ටම් ඉහළ නැංවීම සඳහා වන ගෝලීය උපදේශනය බහුච්ඡ ප්‍රයත්නයක් වන අතර එය, නව මූල්‍ය සාක්ෂරතා උපාය මාර්ග මෙන්ම (Innovative Strategies), මූල්‍ය සාක්ෂරතාව වෙනුවෙන් වන වෘත්තීයමය සන්ධාන සහ තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා කැපවීම යන අංශයන්ද පිළිබිඹු කරයි. ආර්ථික සහයෝගිතාව සහ සංවර්ධනය සඳහා වූ සංවිධානය (OECD), එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන (UNDP) ලෝක බැංකුව, ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය සහයෝගිතා ආයතනය (IFC) සහ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සඳහා වූ සන්ධානය (AFI) වැනි ආයතන, මේ සඳහා වන ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිතීන් සැකසීමේදී මෙන්ම, තම මූල්‍ය අධ්‍යාපන රාමු වැඩිදියුණු කිරීම අරමුණු කරගත් රටවලට මාර්ගෝපදේශ, සම්පත් සහ සහාය සැපයීමේදී ද ප්‍රධාන භූමිකාවන් ඉටු කරයි.

සමස්තයක් වශයෙන් මෙම ආයතන විසින්, සාමාන්‍ය ජනතාවගේ, විශේෂයෙන් අවදානමට ලක්විය හැකි කණ්ඩායම්වල විවිධ අවශ්‍යතා සපුරාලීමට හැකි පරිදි සකස් කරන ලද, ඉලක්කගත සහ සියලු දෙනා අන්තර්ගත මූල්‍ය සාක්ෂරතා වැඩසටහන්වල වැදගත්කම අවධාරණය කරයි (AFI 2021; OECD 2005). මේ සඳහා යොදාගත හැකි පරිපූර්ණ මෙවලමක් ලෙස, ජාතික මූල්‍ය සාක්ෂරතා උපාය මාර්ග හෝ මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශ

(Financial Literacy Roadmaps), රජයන් සහ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් විසින් හඳුනා ගෙන තිබෙන අතර, ඉහළ මූල්‍ය සාක්ෂරතා මට්ටම් හරහා වැඩිදියුණු කළ මූල්‍ය අන්තර්ගත මට්ටම් ළඟා කර ගැනීමේ ධනාත්මක වෙනසක් ඇති කිරීම සඳහා මෙම උපාය මාර්ග යොදා ගැනේ (World Bank 2014).

මේ අනුව ගත් කල, ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමාන පසුබිම තුළ, මෙවැනි ජාතික මට්ටමේ වැඩපිළිවෙලක් ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් සැලකිය යුතු ඉහළ මට්ටමක, බහුවිධ වාසි ලබා ගත හැකි වේ. 2023 අංක 16 දරන ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු පනත හඳුන්වා දීමත් සමඟ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙත මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය ප්‍රවර්ධනය කිරීමේ නෛතික වගකීම පැවරී තිබේ. මේ අනුව, වඩාත් පුළුල්ව ගත් කල, ඉහළ මූල්‍ය සාක්ෂරතාවක් හරහා ඉහළ මූල්‍ය අන්තර්ගත මට්ටමක් කරා ළඟා වීමට වඩාත්ම සුදුසු මෙවලම ලෙස ජාතික මට්ටමේ මූල්‍ය සාක්ෂරතා මූලපිරීමක් (Financial Literacy Initiative) සැලකිය හැකිය.

3. ශ්‍රී ලංකාවේ වත්මන් මූල්‍ය සාක්ෂරතා පසුබිම

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය සාක්ෂරතා පසුබිම හඳුනා ගැනීම සඳහා, 2021 වසරේ දී, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය සහයෝගිතා ආයතනය (IFC) සමඟ එක්ව ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රථම ජාතික මූල්‍ය සාක්ෂරතා සමීක්ෂණය, මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපායමාර්ගයේ (NFIS) ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම යටතේ සිදු කරන ලදී.

මූල්‍ය සාක්ෂරතා සමීක්ෂණයේ ප්‍රතිඵලවලට අනුව, සැසඳිය හැකි සමීක්ෂණ ප්‍රතිඵල සහිත අනෙකුත් රටවල් හා සසඳන විට ශ්‍රී ලාංකිකයන්ගේ මූල්‍ය දැනුම සතුටුදායක මට්ටමක පවතින නමුත් ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ගේ දැඩි අවධානයට ලබා දිය යුතු මට්ටමක් දක්වා මූල්‍ය හැසිරීමේ පසුබෑමක් නිරීක්ෂණය විය. මූල්‍ය දැනුම, සැබෑ මූල්‍ය හැසිරීම බවට පරිවර්තනය කිරීම යනු මූල්‍ය ආකල්පවල ගැටලු, හැසිරීම් නැඹුරුතා (Behavioural Biases), ප්‍රායෝගික අත්දැකීම් නොමැතිකම, සමාජ ආර්ථික බාධක සහ චින්තනවේගීය සාධක (Psychological Factors) වැනි හේතු රාශියකින් පැන නගින බහුමාන ගැටලුවකි. මෙම සාධකවල සමස්ථ බලපෑම නිසා මූල්‍ය දැනුම සහ සැබෑ මූල්‍ය හැසිරීම අතර පරතරය පුළුල් වන අතර, පුද්ගලයන් විසින් තම මූල්‍ය දැනුම ප්‍රායෝගිකව හා ඵලදායී ලෙස භාවිත කිරීම අභියෝගාත්මක කටයුත්තක් බවට පත් වේ. අයහපත් මූල්‍ය හැසිරීම් මගින් පුද්ගලයන්ගේ ආර්ථික කම්පනවලට ගොදුරු වීමේ අවදානම තීව්‍ර කරන අතර අඩු ඉතුරුම් සහ ඉහළ ණය මට්ටම් හරහා සාර්ව ආර්ථික අස්ථාවරත්වයට දායක වීම, අසමානතාවය (Inequality) ඉහළ නැංවීම මෙන්ම රජයේ ආධාර වැඩසටහන් මත යැපීම් ඉහළ යාම හේතුවෙන් පොදු සම්පත්වලට බලපෑම් සිදුවීම වැනි අහිතකර තත්ත්වයන් ද ඇතිවේ.



තව ද, ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ දී ස්ත්‍රී හා පුරුෂ පරතරයක් නිරීක්ෂණය නොවූනද, මූල්‍ය සාක්ෂරතා මට්ටම්වල දී සාමාන්‍ය මට්ටමේ ස්ත්‍රී, පුරුෂ පරතරයක් නිරීක්ෂණය විය (CBSL 2021a; 2021b). මෙම පරතරය අඩු කිරීම සඳහා ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය පිළිබඳ සංවේදී ප්‍රවේශයන් (Gender Sensitive Approaches) හඳුන්වා දිය යුතුය. මේ අනුව, මූල්‍ය සාක්ෂරතාව එනම් මූල්‍ය දැනුම සහ කුසලතා, ශ්‍රී ලාංකිකයන්ගේ ධනාත්මක මූල්‍ය හැසිරීම් බවට පරිවර්තනය කිරීමට සහාය වීම සඳහා ඉලක්කගත, වර්ධනමය මැදිහත්වීම් (Targeted Behavioural Interventions) හඳුන්වාදීම වත්මන් පසුබිම තුළ ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රමුඛතාවයක් ලෙස සැලකිය යුතුය.

4. ශ්‍රී ලාංකීය මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය

2021 මූල්‍ය සාක්ෂරතා සමීක්ෂණයේ සොයාගැනීම් මත පදනම්ව, මූල්‍ය අංශයේ නියාමකයින්, අමාත්‍යාංශ, විද්වතුන් සහ අනෙකුත් රාජ්‍ය සහ පෞද්ගලික අංශයේ ආයතන ඇතුළුව පාර්ශ්වකරුවන් 40කට අධික සංඛ්‍යාවක් සමඟ සහයෝගයෙන් ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වූ ප්‍රථම “මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය” හඳුන්වා දීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් කටයුතු කරන ලදී.

5. මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය ක්‍රියාත්මක කිරීම

ශ්‍රී ලාංකිකයන්ගේ මූල්‍ය හැසිරීම් වැඩිදියුණු කිරීමේ මූලික අරමුණ ඇතිව 2024 සිට 2028 දක්වා ක්‍රියාත්මක කිරීමට නියමිත වසර 05ක ක්‍රියාකාරී සැලැස්මකින් මෙම මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය සමන්විත වේ. දැනට මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම, මාර්ගෝපදේශයෙහි උපායමාර්ගික ප්‍රමුඛතා 04ක් හරහා අරමුණු 10ක් ළඟා කර ගැනීම සඳහා ගොඩ නංවා ඇති ක්‍රියාමාර්ග 48කින් සමන්විත වේ.

මෙම ක්‍රියාමාර්ග හරහා ප්‍රධාන වශයෙන් අවධානය යොමුවන්නේ පවත්නා සම්පත් ඵලදායී ලෙස භාවිතා කරමින්, සම්බන්ධීකරණ යාන්ත්‍රණය ශක්තිමත් කිරීම, පාර්ශ්වකරුවන් විසින් භාවිතා කරන මූල්‍ය සාක්ෂරතා සම්පත් ප්‍රමිතිගත කිරීම, ජාතික මට්ටමේ රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික අධ්‍යාපන හවුල්කරුවන්ගේ සහයෝගීභාවය ලබා ගෙන පාසල් දරුවන් පාසලෙන් පිටවන අවස්ථාව වන විට මූල්‍යමය හැකියාව ඇති පුද්ගලයන් බවට පත් කිරීමට සහාය වීම, වැනි කරුණු පිළිබඳව ය. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුවේ ස්ථාපිත මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපායමාර්ගයෙහි ලේකම් කාර්යාලය මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහය දක්වනු ඇත. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපායමාර්ගයෙහි දැනට

ශ්‍රී ලාංකීය මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි ප්‍රතිපත්ති රාමුව (2024-2028)





පවත්නා පරිපාලන ව්‍යුහය මගින් මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි නිසි ක්‍රියාකාරිත්වය අධීක්ෂණය කරනු ලබයි.

මෙවැනි ජාතික මට්ටමේ මූල්‍ය සාක්ෂරතා මූලපිරීම් සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආර්ථිකයේ වෙනස්වන සුළු, ගතික මූල්‍ය සාක්ෂරතා අවශ්‍යතාවලට අනුව යාවත්කාලීන වීම ඉතා වැදගත් වේ. මේ අනුව, මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම, එවැනි අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා යාවත්කාලීන කළ හැකි ලේඛනයක් වනු ඇත.

6. ඉදිරි දැක්ම

ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන්ගේ සුවිශේෂී කැපවීම සහ සාර්ථක මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයක් කෙටුම්පත් කිරීම වැනි සාධනීය කරුණු මෙන්ම ධනාත්මක භාවිත කල හැකි ප්‍රශස්ත අවස්ථාවන් පවා දැක්නට හැකි වුවද, මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි ඉදිරිය, අභියෝග වලින් පිරුණු මාර්ගයක් වනු ඇත. ජාතික ප්‍රතිපත්ති සමග පෙළගැස්වීම, විකාශනය වන මූල්‍ය පරිසරය සහ ගෝලීය ප්‍රවණතාවලට අනුවර්තනය වීම, පහසු ප්‍රවේශයක් සහිත මෙන්ම සියල්ලන් ඇතුළත් මූල්‍ය සාක්ෂරතා මැදිහත් වීම් (Financial Literacy Interventions) නිර්මාණය කිරීම, හවුල්කාරිත්වයන් පවත්වාගෙන යාම, සහ ඵලදායී අධීක්ෂණ සහ ඇගයීම් රාමු ස්ථාපිත කිරීම වැනි තීරණාත්මක සාධක ගණනාවක් මත මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි සාර්ථකත්වය රඳා පවතී. මෙම සාධක, මූල්‍ය සාක්ෂරතා මැදිහත් වීම් වල ධනාත්මක බලපෑම සහ තිරසාරත්වය උපරිම ලෙස තහවුරු කරමින් මූල්‍ය සාක්ෂරතාවයෙන් පිරිපුන් සවිබල ගැන්වූ ප්‍රජාවක් ඇති කිරීම සඳහා තීරණාත්මක ලෙස දායක වේ. එපමණක් නොව, වර්තමාන මූල්‍ය දැනුම සහ කුසලතා මට්ටම්, මූල්‍ය සේවා සඳහා පවතින පුළුල් ප්‍රවේශය සහ ඩිජිටල් තාක්ෂණයේ ඉහළ භාවිතය, වැනි දැනට පවතින සම්පත් උපරිම ලෙස භාවිත කිරීම තුළින්, මූල්‍ය සාක්ෂරතා මැදිහත් වීම්වල බලපෑම උත්ප්‍රේරණය කළ හැකිය.

මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය යටතේ, මූල්‍ය සාක්ෂරතා වැඩසටහන් ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා ප්‍රජා සෞඛ්‍ය ජාලය, කාන්තා සංවර්ධන නිලධාරිනියන්ගේ, ගොවිජන හා සමාදායී සමිති වැනි දැනටමත් ස්ථාපිත වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ මාර්ග සහ ජාල (Delivery Channels and Networks) උපයෝගී කර ගනිමින් දැනට පවත්නා සම්පත් උපරිම ලෙස භාවිත කරනු ඇත. තවද, ජාතික මට්ටමේ පාර්ශවකරුවන් 40කට වැඩි පිරිසකගේ සහභාගිත්වයෙන් යුතු මෙම මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි ප්‍රවේශය සැලකිය යුතු ලෙස පුළුල් වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශයෙහි ඵලදායී බව සහ අඛණ්ඩතාව සහතික කිරීම සඳහා පාර්ශවකරුවන්ගේ දීර්ඝ කාලීන කැපවීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. විශේෂයෙන්ම, මෙම මාර්ගෝපදේශය, මෙවැනි ජාතික ප්‍රයත්නයක් සිදු කරන පළමු අවස්ථාව හෙයින් බහුපාර්ශ්වික සංවර්ධන හවුල්කරුවන්ගේ කැපවීම හරහා, ඒ සඳහා අවශ්‍ය තාක්ෂණික සහ මූල්‍ය ආධාර ලබාගැනීම සිදු වනු ඇත.

මේ අනුව මෙම මාර්ගෝපදේශය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා පාර්ශවකරුවන් විසින් එක්ව ගනු ලබන ප්‍රයත්නයන් ඉතා වැදගත් වන හෙයින් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රියාවලිය අභියෝගාගන්මක වේ. ජාතික මට්ටමේ වැඩසටහනක් ලෙස, පුළුල් ආර්ථික හා සමාජ ප්‍රතිපත්ති සමග මාර්ගෝපදේශය පෙළ ගස්වා ගනිමින් ඉහළ ප්‍රමුඛත්වයක් ලබා දීම සහතික කිරීම සඳහා රජය, මූල්‍ය ආයතන සහ අධ්‍යාපනඥයින් ඇතුළු ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් අතර ඵලදායී සම්බන්ධීකරණයක් පවත්වා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. ඉලක්කගත කණ්ඩායම් වල විවිධ අවශ්‍යතා නිසි ලෙස හඳුනා නොගැනීම, මූල්‍ය නවෝත්පාදනයන්හි වේගවත් ප්‍රගතියට සමගාමීව මාර්ගෝපදේශය යාවත්කාලීන නොකිරීම, ඉලක්කගත කණ්ඩායම්වල ඵලදායී නියැලීම සහ නිසි ප්‍රවේශය සහතික කිරීමට අපොහොසත්වීම වැනි කරුණු මාර්ගෝපදේශය ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමට තර්ජනයක් විය හැකිය.

මේ අනුව, මූල්‍ය වංචාවන්ට එරෙහිව ඵලදායී ලෙස සටන් කිරීම, අධික ණයගැතිභාවය තුරන් කිරීම, දිළිඳුකම පිටු දැකීම සහ දරිද්‍රතා උගුල් බිඳ හෙලීම වැනි දේ හරහා ඉහළ ආර්ථික සහ සමාජ වාසි ළඟා කර දීමට නිසැක හැකියාවක් ඇති මෙම මූල්‍ය සාක්ෂරතා මාර්ගෝපදේශය අඛණ්ඩව සහ සාර්ථකව ඉදිරියට ගෙන යාම සඳහා සියලුම පාර්ශවකරුවන් විසින් ඉහළ අවධානයක් ලබා දිය යුතු බව පැහැදිලිය. තවද, මෙම මාර්ගෝපදේශය හරහා පුද්ගලික සහ ජාතික මට්ටමේ ඉතුරුම් සහ ආයෝජන වැඩි වශයෙන් දිරිමත් කරන අතර එමඟින් අභ්‍යන්තර ප්‍රාග්ධන ගොඩනැංවීම දිරිමත් කරමින් ආර්ථික වර්ධනයට පහසුකම් සලසනු ඇත.

මූලාශ්‍ර

1. Alliance for Financial Inclusion (2021) National Financial Education Strategies Toolkit Available at https://www.afi-global.org/wp-content/uploads/2021/07/NFES_toolkit_22082022.pdf
2. Annamaria Lusardi and Olivia S. Mitchell (2013) “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, Journal of Economic Literature, American Economic Association, vol. 52(1), pages 5-44, Available at <http://www.nber.org/papers/w18952>
3. CBSL (2021a), National Financial Inclusion Strategy of Sri Lanka: “Better Quality Inclusion for Better Lives” Available at https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/publications/annual_report/2021/en/13_Box_10.pdf
4. CBSL (2021b) Financial Literacy Survey – Sri Lanka – 2021 https://www.cbsl.gov.lk/sites/default/files/cbslweb_documents/financial_literacy_survey_sri_lanka_2021_e.pdf
5. OECD (2005) Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness, Available at <https://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>
6. Umer Mushtaq Lone and Suhail Ahmad Bhat (2022) “Impact of financial literacy on financial well-being: a mediational role of financial self-efficacy, Journal of Financial Services Marketing”, Volume 29, pages 122–137, Available at <https://doi.org/10.1057/s41264-022-00183-8>.
7. World Bank (2014) Financial Education Programs and Strategies; Approaches and Available Resources, Available at <https://documents1.worldbank.org/curated/en/901211472719528753/pdf/108104-BRI-FinancialEducationProgramsandStrategies-PUBLIC.pdf>